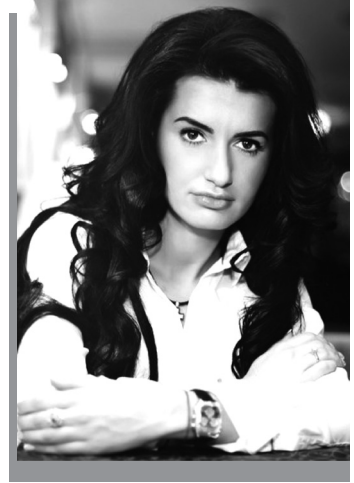

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 346.13.(094)

Ю. І. ОСТАПЕНКО

кандидат юридичних наук, асистент
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Харків
e-mail: hoslaw@nulu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4033-5927

РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ НА ДРУГОМУ ЕТАПІ ВІТЧИЗНЯНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ¹

Присвячено розвитку господарського законодавства на другому етапі реформування ринкової економіки у незалежній Україні, систематизації та процесу створення галузевого законодавства у цей період. Проаналізовано вихідні юридичні положення щодо кожного галузевого господарсько-правового комплексу, сформованого у цей період. Шляхом системного аналізу встановлено невідворотність процесів кодифікації господарського законодавства.

Ключові слова: господарське законодавство України, історія розвитку господарського законодавства, кодифікація господарського законодавства України.

Постановка проблеми. Одним із основних чинників правового забезпечення трансформаційних процесів в Україні, у тому числі у сфері регулювання економічних відносин, є сучасне господарське законодавство, що відпо-

¹ Роботу виконано у межах цільової комплексної програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (№ державної реєстрації 0111U000962)

відає вимогам розбудови конкурентоздатної народної економіки. Отже, загальна характеристика правового регулювання економічних відносин у незалежній Україні на другому етапі їх реформування має ураховувати вплив феномену державної економічної політики та проблеми адаптації до подальших ринкових трансформацій економіки, за умови законодавчого забезпечення макроекономічного державного регулювання. Самостійним потужним трендом розвитку законодавства в цей період слід вважати розширення сфери господарювання в результаті динамічної та послідовної комерціалізації суспільних відносин.

У свою чергу, сутність господарського законодавства у період процесу вдосконалення здійснених реформ 1993–1994 рр. слід визначити як більш системне правове забезпечення господарської діяльності, що здійснюється на основі гармонізації поєднання господарсько-виробничого та організаційно-господарського компонентів регулювання. Таке забезпечення є однією з невід’ємних умов ефективного функціонування національної економіки, комерційного та некомерційного господарського обороту. Однією з головних причин удосконалення національного законодавства є початок процедури інтеграції України до світового співтовариства, а саме до Світової організації торгівлі у 1995 р., де саме особливої актуальності набуває проблема гармонізації української нормативної бази стосовно правових систем інших країн. У цьому контексті важливе місце посідало питання уніфікації підходів до регулювання саме господарських відносин.

Отже, цей етап у розвитку господарського законодавства зумовлений як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, серед яких найвпливовішими є інтеграційні та глобалізаційні процеси. Таким чином, існує нагальна потреба аналізу цього етапу та визначення в ньому ролі інтегративного аспекту задля визначення у подальшому передумов процесу кодифікації з’ясування господарського законодавства та основних завдань модернізації вітчизняного законодавства у сфері економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий внесок в аналіз історичного минулого розвитку господарського права зробили представники донецької школи права, а саме: В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменський, П. Г. Скрипник, В. А. Устименко. Також частково аналізом розвитку науки господарського права за радянських часів займалися О. М. Вінник та Р. Б. Прилуцький. Але, як уявляється, ці науковці не приділили достатньої уваги історії розширення та поглинання суспільних відносин, що утворюють предмет регулювання господарського права і вплив останнього на рівень систематизації й модернізації господарського законодавства в цілому.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз змісту та спрямування нормотворчої діяльності держави у сфері господарсько-правового регулювання на другому етапі законодавчого забезпечення становлення економіки ринкового типу в Україні.

Виклад основного матеріалу. «Перехідний період» від планової до ринкової економіки закінчився у 1993 р., сформувавши основні інститути ринкової економіки та правового забезпечення господарської діяльності. Перед законодавцем постало завдання належним чином визначити та внормувати досить складну систему господарських відносин, щоб утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України та забезпечити реалізацію інтересів як безпосередніх учасників господарських відносин, так і публічних інтересів, заснованих на загальносуспільних потребах.

Для формування на той час в Україні продуктивної економіки, що базується на плюралізмі форм власності, були необхідні більш сучасні ринкові правові засоби, прогресивні методи і форми регулювання, реалізації й реформування господарських процесів. Для цього законодавець у межах другого періоду розвитку господарського законодавства (1993–1998) здійснив роботу із систематизації та подальшого реформування господарського законодавства щодо конкретних галузей економіки, а також почав процес інтеграції до світового ринку торгівлі, що, у свою чергу, забезпечило запуск ринкового механізму функціонування економічних відносин. Прикладом цього можна назвати такі закони, як: Закон України «Про ратифікацію Угоди про створення міждержавного Євразійського об'єднання вугілля та металу» від 24 листопада 1995 р. № 462/95-ВР [1]; Закон України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України і Урядом Канади про торговельні та комерційні відносини» від 20 червня 1995 р. № 232/95-ВР [2]; Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Швейцарською Конфедерацією про торговельне та економічне співробітництво» від 1 листопада 1996 р. № 465/96-ВР [3]; Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 р. № 468/97-ВР [4] та ін.

Однак необхідно акцентувати увагу на тому, що більшість підприємств (заводів, фабрик, шахт тощо), дослідних інститутів, лабораторій були не тільки суб'єктами національної господарської діяльності, а й структурними підрозділами кільцевої системи закритого виробництва, яка панувала у радянській плановій економіці, тому в той час постало питання «пролонгації» єдиного економічного простору для більшості пострадянських країн, що слугувало підписанням таких законів, як: Закон України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Туркменістану про вільну торгівлю» від 4 листопада 1995 р. № 426/95-ВР [5]; Закон України «Про ратифікацію

Угоди про загальні умови і механізм підтримки розвитку виробничої кооперації підприємств і галузей держав — учасниць Співдружності Незалежних Держав» від 14 березня 1995 р. № 100/95-ВР [6]; Закон України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про вільну торгівлю» від 9 грудня 1997 р. № 705/97-ВР [7], Закон України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про науково-технічне співробітництво» від 16 січня 1998 р. № 41/98-ВР [8] та інші.

Узагалі першим кроком на шляху до модернізації господарського законодавчого забезпечення України другої хвилі — реформування встановленого правового господарського порядку в напрямі подальшого удосконалення ринкових засад господарювання було прийняття КМУ ще у 1992 р. Програми економічних реформ та політики України, де в одному з головних положень зазначалося, що стратегічним напрямом реформ є формування змішаної економіки, що спирається на різноманіття конкуруючих між собою суб'єктів господарювання різних форм власності [9]. Таким чином, підвищувався рівень законодавчого забезпечення ринкових відносин, але при цьому не вдалося уникнути процесів лобіювання інтересів різних галузевих монополістів чи приватних впливових груп за допомогою їх власного представництва у вищих органах державної влади. В Україні на той час можна виділити кілька чітко сформованих лобіюючи галузевих угруповань: металургійне, вугільне, нафтогазове, кілька комерційно-виробничих груп в аграрному секторі тощо. Яскравим прикладом лобіювання є на той час прийнятий Закон України «Про промислово-фінансові групи» від 16 грудня 1993 р. № 3712-ХІІ [10].

Іншими словами, цей період законотворчості можна окреслити як *приватизаційно-олігархічний*, у якому головним чином спостерігалася тенденція розглядати проекти законодавчих актів не як систему — фундамент чи базис, який згодом сформує та забезпечить ефективне функціонування економіки, її розвиток, спрямованість, а як інструмент реалізації нової ідеологічної парадигми, інструмент злому господарського порядку та зміни його так званім вільним підприємством, відповідно до якого і починають привалювати інтереси окремих чітко сформованих олігархічних угруповань над приватними та публічними інтересами народу України, адже центральне місце в законодавчих актах того періоду зайняли нормативи, спрямовані на проведення кампанії приватизації державної власності і реалізацію ідеї згортання ролі держави в управлінні економікою, зведення цієї ролі до стягування податків і функцій «нічного сторожа» [11].

Усе це призвело до поглибленої соціально-економічної кризи, до безпрецедентної тінізації та криміналізації економіки, звідси перед законодавцями постало питання щодо ефективного державного регулювання економікою,

гарантованого суспільного господарського порядку. На законодавчому рівні про це свідчили положення Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 р. [12], у якій у ст. 13 було вказано, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки, а усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Ця норма в Конституції України заклала основу спрямування економічної системи — національна економічна система є соціально спрямованою, що у свою чергу зобов'язує вищі керівні органи законодавчої (ВРУ), виконавчої влади (КМУ) та регіональні органи влади й управління забезпечувати планування у формі розробки загальнодержавних та регіональних програм соціально-економічного розвитку (п. 6 ст. 85, пп. 3, 4, 5 ст. 116, п. 3 ст. 119 Конституції України).

Отже, неможливо сказати, що держава взагалі не протидіяла обставинам олігархізації національної економічної системи. Звідси, намагаючись запобігти повному руйнуванню економічної системи, українські законодавці створюють та розширюють велику кількість наглядового апарату, тобто до цього історичного періоду (1993–1998 рр.) належить формування системи державного регулювання та створення контролюючих органів за господарською діяльністю. Наприклад, Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII [13] створив основу та визначив статус органів державного регулювання. Яскравим прикладом було прийняття у 1993 р. Закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 16 грудня 1993 р. № 3712-XII [14], відповідно до якого законодавці створили орган із спеціальним статусом, метою діяльності якого було забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель. Також у 1993 р. був прийнятий Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. № 3125-XII [15], яким було визначено правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації. Та у цьому ж році був прийнятий Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 р. № 2939-XII [16], яким було створено головну державну ревізійну службу, зараз — орган державного фінансового контролю. У 1994 р. було прийнято Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р. № 4002-XII [17], який створив фундамент для функціонування системи третейських судів. Також важливий законодавчий акт був прийнятий у 1995 р. Верховною Радою України — Закон України «Про боротьбу із корупцією» від 5 жовтня 1995 р. № 356/95-ВР [18], у той же час зусилля протидії корупції по державним службам були недостатніми. Слід наголосити, що цими та іншими законодавчими актами було сформовано публічну

владу, яка б регулювала економічну систему на основі забезпечення нагляду за останньою, але замість органів господарського управління ці суб'єкти стали виконувати функції адміністративно-наглядової поліцейської системи, а необхідність у створенні органу, який би стимулював та допомагав підприємствам, що опинилися в невідомому раніше світовому ринковому океані, в забезпеченні експорту продукції та захисті інтересів національних господарюючих суб'єктів на світовому ринку не створено і сьогодні. Як зазначає В. К. Мамутов, держава може забезпечити соціальну орієнтацію багатоукладної економіки тільки в тому випадку, якщо змагальний ринковий механізм буде функціонувати під суворим контролем держави, а будь-які громадські та соціальні служби зможуть поглинати більшу частину загального національного доходу [11].

Взагалі центральне місце в реформованих «пакетах» 1993–1998 рр. зайняли акти, спрямовані на створення та забезпечення функціонування як галузевих комплексів (енергетичного, металургійного, медійного, охорони здоров'я тощо), так і функціональних (інвестиційний комплекс, банківська справа, страхування тощо) на ринкових засадах [11]. Прикладом заснування та глобального реформування галузевого законодавства відповідно до ринкової системи як окремих інституційних комплексів можуть слугувати: Закон України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 р. № 74/94-ВР [19], Закон України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 р. № 575/97-ВР [20] — законодавчо забезпечили енергетичну галузь; Закон України «Про транспорт» від 10 листопада 1994 р. № 232/94-ВР [21] — визначив правовідносини щодо однієї з головних галузей суспільного виробництва; Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII [22] — законодавчо забезпечив медіа-бізнес та інші галузеві законодавчі акти. Що ж до функціональних комплексів, то, наприклад, великі зміни в цей період відбулись у господарсько-правовому інституті інвестування, які були пов'язані з прийняттям таких законів, як: Закон України «Про внесення змін до Декрету Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування”» від 2 лютого 1994 р. № 3915-XII [23], за яким дозволялося придбання майнових прав на природні ресурси іноземними інвесторами, яке регулювалося законодавством України; Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР [24], який взагалі чітко визначив особливості режиму іноземного інвестування на території України, що актуальні і дотепер; тощо. Також яскравим прикладом функціонального комплексу у цей період є сучасний сформований інститут страхування відповідно до ринкової моделі, який був законодавчо обґрунтований у Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР [25], що діє і зараз.

Отже, в період реформ другої хвилі господарське законодавство чітко вибудовалося на системі норм, які регулюють три сектори економіки: державний, колективний і приватний.

Домінуючим на початку процесу реформування (1993) був все ж таки державний сектор, до якого належали різноманітні суб'єкти господарювання, що базуються на державній власності (близький до нього сектор, що базується на комунальній власності). Законодавство в цей час визначилось із тим, що саме за державним сектором повинні залишитись ключові сектори економіки. Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін і доповнень до статті 4 Закону України “Про підприємництво”» від 16 грудня 1993 р. № 3712-XII [26] зазначалося, що діяльність, пов'язана з виготовленням і реалізацією наркотичних засобів, військової зброї та боєприпасів до неї, вибухових речовин, охороною об'єктів державної власності, може здійснюватися тільки державними підприємствами і організаціями, а проведення ломбардних операцій — також і повними товариствами. Тим самим законодавець зробив стійке коло виробництва, що перебувало б у власності держави.

Другий сектор становили підприємства, засновані на колективній власності (західні економічні теорії вважають його приватним, але він у нашій країні був настільки одержавлений, що вважати його приватним не мало достатніх підстав). Це — колективні підприємства, виробничі кооперативи, господарські товариства. Прикладом у законотворчій діяльності того часу може слугувати Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 р. № 469/97-ВР [27], а також серія змін, внесених у Закон України «Про господарські товариства».

Третім, найбільш цікавим сектором, що швидко розвивається під час другої хвилі законодавчих економічних реформ, є приватний сектор. З розвитком процесу приватизації майна державних підприємств питома вага цього сектору зростатиме і далі. Законодавчим поштовхом цьому економічному явищу у ці часи став Закон України «Про Державну програму приватизації» від 3 червня 1997 р. № 294/97-ВР (цей Закон втратив чинність 12 лютого 1998 р.) [28].

Однак треба наголосити, що саме в цей час під натиском окремих осіб створилося таке соціальне поняття, як рейдерське захоплення підприємств — вилучення підприємства на нібито законних підставах, в основі виникнення якого лежать прогалини в законі, корумпованість державних осіб або системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб тощо).

Норми господарського права України зараз стали «комерціалізуватися» (зменшуватиметься елемент державного регулювання). Воно у деяких своїх суттєвих частинах почало перетворюватися на комерційне право. Взагалі у країнах ринкової економіки правові системи традиційно містять комерційне (не

господарське, як у нас) право. Це системи норм права, що регулюють комерційну діяльність у широкому розумінні, тобто виробництво і купівлю-продаж товарів, робіт, послуг (а не в розумінні «правил торгівлі»). У таких країнах, як Німеччина, Франція, Сполучені Штати Америки, комерційне право кодифіковане у формі комерційних кодексів, що діють паралельно з цивільними кодексами. Звідси, реформоване господарське законодавство забезпечило розширення прав підприємств, різноманіття суб'єктів господарювання різноманітних форм власності, розвиток конкретності у галузі виробництва та реалізації товарів народного споживання, розширення сфери комерційного розрахунку, адже в країні почався період вступу держави до СОТ (Світової організації торгівлі).

Однак короткостроковий сплеск ділової активності у цей період не призвів до економічного зростання чи технічного прогресу, а під тиском зовнішніх партнерів та радників був покладений курс на «поглинення та прискорення» радикально-ліберальних реформ [11]. Хоча новітні «пакети» законодавчих актів були спрямовані на вільне функціонування як на мікро, так і на макrorівні, однак центральні місця у цих «пакетах» зайняли пролобійовані акти, які були спрямовані на проведення компанії приватизації державної власності олігархічними угрупованнями та реалізації ідей згортання ролі держави в управлінні економікою, зведенню цієї ролі переважно до стягнення податків. При цьому фінансове законодавство, а точніше податкове, мало фіскальний характер. Однак воно не переслідувало головної функції — економічного регулятора, а ставало передумовою чергового дисбалансування чи «поборів». Особливо це відчувалося в окремих «прибуткових» галузях, де вимоги оподаткування стали змінюватися швидше за динаміку економічного розвитку, а вимоги органів держави до підприємців полягали в необхідності забезпечити той самий абсолютний процес сплати податків, яким він був за радянських часів.

Під час другої хвилі економічних реформ у правотворчому процесі постійно спостерігалася тенденція розглядати проекти законодавчих актів не як блоки, що закладають фундамент системи, покликання забезпечити ефективне функціонування економіки, її розвиток, спрямованість на вирішення соціальних проблем, а просто як інструменти реалізації нової ідеологічної парадигми, штучної заміни так званого «вільного підприємництва», водночас відсутність чіткого зведення до логічної систематики усієї сукупності економічного законодавства. Однак при цьому свобода окремим особам «робити погоду» стала сприйматися як право робити все, що підприємцю уявлялося вигідним. Все це відкрило шлях до анархії і дезорганізації господарювання, катастрофічному падінню економіки в цілому та такому явищу, як дефолт у 1998 р.

Висновки. Саме на другому етапі вітчизняних економічних реформ під впливом «олігархічного господарського законодавства» починають формуватися більш окреслені та урегульовані господарські відносини, які можна вже

визначити як структуровану галузево-комплексну систему економічних і правових норм (фінансового, комерційного, екологічного, трудового, банківського, земельного, аграрного, трудового, адміністративного права тощо), які регулюють різні галузі національної економіки. Більша частина господарських нормативних актів того часу включала норми трьох і більше галузей права, також необхідно підкреслити, що у період реформаторського удосконалення характеристика господарського законодавства встановлюється такими ознаками: норми встановлюються державою та забезпечуються державним примусом; покладають на суб'єкта господарських відносин певні права та обов'язки; встановлюють певні правила поведінки, приписи щодо їх використання та виконання усіма суб'єктами господарських правовідносин; мають бути закріплені нормативним актом, законом, указом, постановою, наказом, інструкцією.

Отже, історія розвитку господарського права саме у період 1993–1998 рр. показує саме цінність господарсько-правової концепції, яка полягає у тому, що поєднує два необхідних начала для забезпечення успішного, стабільного, збалансованого економічного розвитку суспільства — приватну ініціативу і державне централізоване регулювання, що, як підтверджується досвідом більшості розвинених країн, і є умовою соціальної стабільності й дозволяє комплексно вивчати і регулювати ці дві, безперечно, не тотожні складові єдиного економічного і правового механізму.

Тож, починаючи з періоду удосконалення, господарське законодавство має встановлені чіткі «правила гри». У цих умовах і виникла необхідність у прийнятті Господарського кодексу України та пакету законів, які комплексно впроваджують економічні процеси функціонування ринкової економіки, бо ні комерційні, ні торгові кодекси, так само як і цивільно-правова концепція, необхідний та невід'ємний організаційно-господарський компонент у складі повноцінно, власне моністично, забезпечити не можуть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про ратифікацію Угоди про створення міждержавного Євразійського об'єднання вугілля та металу [Електронний ресурс] : Закон України від 24 листоп. 1995 р. № 462/95-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/462/95-вр>.
2. Про ратифікацію Угоди між Урядом України і Урядом Канади про торговельні та комерційні відносини [Електронний ресурс] : Закон України від 20 черв. 1995 р. № 462/95-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/232/95-вр>.
3. Про ратифікацію Угоди між Україною та Швейцарською Конфедерацією про торговельне та економічне співробітництво [Електронний ресурс] : Закон України від 1 листоп. 1996 р. № 465/96-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/465/96-вр>.

4. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] : Закон України від 17 лип. 1997 р. №468/97-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/468/97-вр>.
5. Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Туркменістану про вільну торгівлю [Електронний ресурс] : Закон України від 4 листоп. 1995 р. №426/95-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/426/95-вр>.
6. Про ратифікацію Угоди про загальні умови і механізм підтримки розвитку виробничої кооперації підприємств і галузей держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав [Електронний ресурс] : Закон України від 14 берез. 1995 р. № 100/95-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/100/95-вр>.
7. Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про вільну торгівлю [Електронний ресурс] : Закон України від 9 груд. 1997 р. № 705/97-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/705/97-вр>.
8. Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про науково-технічне співробітництво [Електронний ресурс] : Закон України від 16 січ. 1998 р. № 41/98-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/41/98-вр>.
9. Мариненко Н. Ю. Досвід реформ в Україні у світі неоконсервативної економічної політики // Гал. економ. вісн. – 2012. – № 2 (35). – С. 10–22. – (Економіка та управління національним господарством).
10. Про промислово-фінансові групи [Електронний ресурс] : Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3712-ХІІ // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/41/98-вр>.
11. Хозяйственное право : учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др. ; под ред. В. К. Мамутова. – К. : Юринком Интер, 2002. – С. 123–124.
12. Конституція України [Електронний ресурс] // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР>.
13. Про державну службу [Електронний ресурс] : Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3723-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3723-ХІІ-вр>.
14. Про Антимонопольний комітет України [Електронний ресурс] : Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3712-ХІІ // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
15. Про аудиторську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 22 квіт. 1993 р. № 3125-ХІІ // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
16. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-ХІІ // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.

17. Про міжнародний комерційний арбітраж [Електронний ресурс] : Закон України від 24 лют. 1994 р. № 4002-ХІІ // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>.
18. Про боротьбу із корупцією [Електронний ресурс] : Закон України від 5 жовт. 1995 р. № 365/95-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/356/95-вр>.
19. Про енергозбереження [Електронний ресурс] : Закон України від 1 лип. 1994 р. № 74/94-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94-вр>.
20. Про електроенергетику [Електронний ресурс] : Закон України від 16 жовт. 1997 р. № 575/97-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр>.
21. Про транспорт [Електронний ресурс] : Закон України від 10 листоп. 1994 р. № 232/97-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр>.
22. Про телебачення і радіомовлення [Електронний ресурс] : Закон України від 21 груд. 1993 р. № 3759-ХІІ // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/3759-12>.
23. Про внесення змін до Декрету Кабінету Міністрів України «Про режим іноземного інвестування» [Електронний ресурс] : Закон України від 2 лют. 1994 р. № 3915-ХІІ // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3915-12>.
24. Про режим іноземного інвестування [Електронний ресурс] : Закон України від 19 берез. 1996 р. № 93/96-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.
25. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 7 берез. 1996 р. № 85/96-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.
26. Про внесення змін і доповнень до статті 4 Закону України «Про підприємництво» [Електронний ресурс] : Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3712-ХІІ // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3712-12>.
27. Про сільськогосподарську кооперацію [Електронний ресурс] : Закон України від 17 лип. 1997 р. № 469/97-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>.
28. Про Державну програму приватизації [Електронний ресурс] : Закон України від 3 черв. 1997 р. № 294/97-ВР // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/294/97-вр>.
29. Задихайло Д. В. Господарсько-правове забезпечення економічної політики держави : монографія / Д. В. Задихайло. – Х. : Юрайт, 2012. – С. 14.
30. Остапенко Ю. І. Оптимізація господарсько-правових засобів державного регулювання телекомунікаційних послуг в Україні / Ю. І. Остапенко // Засоби та механізми господарсько-правового регулювання : монографія. – Х. : Юрайт, 2013. – Т. 3. – С. 318–339.
31. Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії [Електронний ресурс] // Верхов. Рада України : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55/94>.

REFERENCES

1. Pro ratifikatsiyu Ugodi pro stvorennnya mizhderzhavnogo Evraziyskogo ob'ednannya vugillya ta metalu. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/462/95-vr>.
2. Pro ratifikatsiyu ugodi mizh Uryadom Ukrayini i Uryadom Kanadi pro tovgovelni ta komertsyiyni vldnosini. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/232/95-vr>.
3. Pro ratifikatsiyu Ugodi mizh Ukrainoyu ta Shveytsarskoyu Konfederatsieyu pro tovgovelne ta ekonomichne spivrobitnistvo. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/465/96-vr>.
4. Pro derzhavne reguluvannya importu silskogospodarskoyi produktsiyi. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/468/97-vr>.
5. Pro ratiflkatsiyu Ugodi mizh Uryadom Ukrayini ta Uryadom Turkmenistanu pro vilnu tovgivlyu. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/426/95-vr>.
6. Pro ratyfikatsiyu Uhody pro zahal'ni umovy i mekhanizm pidtrymky rozvytku vyrobnychoyi kooperatsiyi pidpryemstv i haluzey derzhav – uchasyts' Spivdruzhnosti Nezaleznykh Derzhav. Verkhovna Rada Ukrayiny: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/100/95-vr>.
7. Pro ratyfikatsiyu Uhody mizh Uryadom Ukrayiny ta Uryadom Kyrhyz'koyi Respubliky pro vil'nu torhivlyu. Verkhovna Rada Ukrayiny: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/705/97-vr>.
8. Pro ratiflkatsiyu Ugodi mizh Uryadom Ukrayini ta Uryadom Rosiyskoyi Federatsiyi pro naukovo-tehnichne spivrobitnistvo. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/41/98-vr>.
9. Marinenko N. Yu. (2012) Dosvid reform v Ukrayini u sviti neokonservativnoyi ekonomichnoyi politiki. Galitskiy ekonomichniy visnik.2.1-22
10. Pro promislovo-finansovi grupi. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/41/98-vr>.
11. Mamutov V. K., Znamenskiy G. L., Hahulin K. S. (2002). Hozyaystvennoe pravo : Uchebnyk. K. YurinkomInter.
12. Konstitutsiya Ukraini. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-VR>.
13. Pro derzavnu sluzby. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>.
14. Pro Antimonopolniy komitet Ukraini. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
15. Pro auditorsku diyalnist. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
16. Pro osnovni zasady zdiysnennya derzhavnogo flnansovogo kontrolyu v Ukraini. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.
17. Pro mizhnarodniy komertsyiyniy arbIttrazh. Verhovna Rada UkraYini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>.
18. Pro borotbu iz koruptsiei. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/356/95-vr>.
19. Pro energozberezhennya. Verhovna Rada Ukrayini: oflts. sayt. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94-vr>.

20. Pro elektroenergetiku. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575/97-vr>.
21. Pro transport. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/232/94-vr>.
22. Pro telebachennya i radiomovlennya. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/3759-12>.
23. Pro vnesennya zmin do Dekretu Kabinetu Ministriv Ukrayini «Pro rezhim Inozemnogo Investuvannya». Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3915-12>.
24. Pro rezhim Inozemnogo Investuvannya. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-vr>.
25. Pro strahuvannya. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vr>.
26. Pro vnesennya zmin i dopovnen do statti 4 Zakonu Ukrayini «Pro pidpriEmnitstvo». Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3712-12>.
27. Pro silskogospodarsku kooperatsiyu. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-vr>.
28. Pro Derzhavnu programu privatizatsiyi. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/294/97-vr>.
29. Zadihaylo D. V. (2012) Gospodarsko-pravove zabezpechennya ekonomichnoyi polItiki derzhavi: monografiya. Harkiv : Yurayt.
30. Ostapenko Yu.I. (2013) Optymizatsiya hospodars'ko-pravovykh zasobiv derzhavnoho rehulyuvannya telekomunikatsiynykh posluh v Ukrayini. Zasoby ta mekhanizmy hospodars'ko-pravovoho rehulyuvannya : monohrafiya. Kh. Yurayt 3. 318–339.
31. Pro Investitsiyni fondi ta Investitsiyni kompaniyi. Verhovna Rada Ukrayini: ofits. sayt. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55/94>.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2015.

Ю. И. ОСТАПЕНКО

кандидат юридических наук, ассистент кафедры хозяйственного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков

РАЗВИТИЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ НА ВТОРОМ ЭТАПЕ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ

Посвящено развитию законодательства на втором этапе формирования рыночной экономики в независимой Украине, систематизации и процессу создания отраслевого законодательства. Проанализированы исходные юридические положения по каждому отраслевому хозяйственно-правовому комплексу, сформированному в данный период. На основе системного анализа установлено необратимость процессов кодификации законодательства.

Ключевые слова: хозяйственное законодательство Украины; история развития законодательства; кодификация законодательства Украины.

YU. I. OSTAPENKO

PhD. in Legal Sciences, assistant lecturer of the Economic Law Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv

**DEVELOPMENT OF ECONOMIC LEGISLATION OF UKRAINE
AT THE SECOND STEP OF DOMESTIC ECONOMIC REFORMS**

Problem setting. Description of legal regulation of economic relations in independent Ukraine should take into account an influence of governmental economic policy and problems of adaptation to further market transformations of the economy.

Recent research and publications analysis. Analysis of historical development of the economic law has been done by V. K. Mamutov, H. L. Znamenskyi, P. H. Skrypnyk, and V. A. Ustymenko. However, the mentioned authors have not taken sufficient notice of the history of economic relations as a subject to regulation of the economic law and to an influence of the latter on a level of systematization and modernization of the economic legislation in general.

Paper objective. The article objective is to analyze the sense and the orientation of the state law-making activity in an area of economic and legal regulation at the second step of legislative support of development of the market economy in Ukraine.

Paper main body. The sense of the economic legislation in a period of improvement of the executed reforms of 1993-1994 should be referred to as more systematic legal providing the economic activity carried out due to harmonization of combination of economic and productive as well as organizational and economic components of regulation. One of the main reasons of improvement of the national legislation is beginning a procedure of integration of Ukraine into the world community. This step is stipulated by internal as well as external factors. Among them the most influential are integrational and globalization processes.

Conclusions of the research. In the period of reformatory improvement, the legislation is described by the following characteristics: norms are established by the state and provided by the state compulsion; a business entity is vested with particular rights and obligations; norms establish certain rules of behavior and injunctions regarding their application and execution by all the entities of legal relations; norms must be determined by a normative act, a law, an order, a resolution, a decree, or an instruction.

Short Abstract for an article

Abstract. The article is dedicated to development of the economic legislation at the second step of reformation of the market economy in Ukraine, systematization, and a process of formation of the field legislation in this period. The author has analyzed outcome legal statements concerning each field economic and legal complex formed during this period. Having done system analysis, the author has indicated inevitability of processes of the economic legislation codification.

Key words: economic legislation of Ukraine, history of the economic legislation development, codification of the economic legislation of Ukraine.